

วารสารธรรมเพื่อชีวิต

JOURNAL OF DHAMMA FOR LIFE

ISSN: 2822-048X

<https://soo8.tci-thaijo.org/index.php/dhammalife/index>

Original Research Article

The Development of Using E-Procurement System in Private Sector

การพัฒนาการใช้ระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ในภาคเอกชน

Phakhanat Tangwiriyaakul^{1*}, & Dhachakorn Thitiluck²ภคณัฐ ตั้งวิริยะสกุล^{1*}, & ธัชกร ธิติลักษณ์²

ARTICLE INFO

Name of Author & Corresponding Author: *

1. Phakhanat Tangwiriyaakul*

ภคณัฐ ตั้งวิริยะสกุล

Rangsit University, Thailand.

มหาวิทยาลัยรังสิต

Email: caterpillar5891@gmail.com

2. Dhachakorn Thitiluck

ธัชกร ธิติลักษณ์

Rangsit University, Thailand.

มหาวิทยาลัยรังสิต

Email: dhachakorn.thitiluck@gmail.com

คำสำคัญ:

การจัดซื้อจัดจ้าง, การจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์

Keywords:

Procurement, E-Procurement

Article history:

Received: 16/06/2025

Revised: 25/08/2025

Accepted: 26/10/2025

Available online: 08/01/2026

How to Cite:

Tangwiriyaakul, P. & Thitiluck, D. (2026). The Development of Using E-Procurement System in Private Sector. *Journal Dhamma for Life*, 32(1), 386-401.

ABSTRACT

The study titled The Development of Using E-Procurement System in the Private Sector employed a qualitative research method. The objectives were: to study the E-Procurement system used in procurement; to examine the advantages, disadvantages, and problems associated with the use of the E-Procurement system as experienced by the private sector in relation to both government and private sector transactions; and to suggest improvements for the use of the E-Procurement system within the private sector. The research was conducted using document analysis and in-depth interviews. Participants included 16 key informants, all private entrepreneurs operating in the construction industry who supply products to the private sector. The results of the study revealed that the two most commonly used bidding methods within the E-Procurement system are: 1) the electronic bidding method (e-bidding), and 2) the e-auction method. The analysis identified two key perspectives regarding the advantages, disadvantages, and challenges of using the E-Procurement system: first, the advantages the private sector holds over the government sector; and second, the advantages that one private sector entity may have over another. In addition, the study suggests that one of the primary problems in procurement is corruption, which often stems from a lack of transparency. While the E-Procurement system can help address corruption to some extent by increasing transparency and accountability, it may not be able to eliminate the issue entirely.

ศูนย์พัฒนาระบบงานวิจัย
Thai-Journal Citation Index Centre

บทคัดย่อ

การศึกษาการพัฒนาการใช้ระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ในภาคเอกชน ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) ศึกษากระบวนการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ 2) ศึกษาข้อดี ข้อเสีย และปัญหาของการใช้ระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ที่ภาคเอกชนมีต่อภาครัฐ และภาคเอกชน และ 3) เสนอแนะแนวทางการปรับปรุงการใช้ระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ในภาคเอกชนโดยการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มผู้ประกอบการเอกชนที่เป็นผู้เสนอขายสินค้าให้กับภาคเอกชนในอุตสาหกรรมก่อสร้าง รายใหญ่แห่งหนึ่ง จำนวน 16 ผู้ให้ข้อมูลหลักผลการศึกษาพบว่าระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ การเสนอราคาจำแนกได้เป็น 2 วิธี คือ 1) วิธีประกวดราคาอิเล็กทรอนิกส์ (e-bidding) 2) วิธี E-auction การสอบราคา ขณะที่ข้อดี ข้อเสีย และปัญหาของการใช้ระบบ E-Procurement สามารถแบ่งได้เป็น 2 มุมมอง คือ 1) ที่ภาคเอกชนมีต่อภาครัฐ และ 2) ที่ภาคเอกชนมีต่อภาคเอกชน ในส่วนของเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงการใช้ระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ในภาคเอกชนปัญหาจัดซื้อจัดจ้าง คือ การทุจริตคอร์รัปชัน สาเหตุเพราะความไม่โปร่งใสซัพพลายเออร์คิดว่าการใช้ระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์จะแก้ปัญหาคอร์รัปชันได้ในระดับหนึ่งแต่ไม่ทั้งหมด

บทนำ

การจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐมีความสำคัญมากขึ้นจากขนาดตลาดที่มีมูลค่ารวมกันทั่วโลกมหาศาล และมีรายจ่ายสูง จึงเป็นประเด็นสำคัญในการเจรจาการค้าและความร่วมมือระหว่างประเทศระดับต่าง ๆ ซึ่งมีหลักการใกล้เคียงกัน คือ เน้นเรื่องโปร่งใส ไม่เลือกปฏิบัติ ส่งเสริมการแข่งขันในการจัดซื้อจัดจ้างมากขึ้นสอดคล้องกับหลักการระดับสากล การบริหารงานภาครัฐของประเทศไทยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญของการนำเทคโนโลยีระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ ซึ่งพบว่าปัญหาทุจริตคอร์รัปชัน เป็นปัญหาสำคัญของการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ สาเหตุเพราะความไม่โปร่งใสในการจัดซื้อจัดจ้าง และความหละหลวมของกลไกในการตรวจสอบและกำกับดูแล การศึกษามีการเสนอแนะทางพัฒนาระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้การจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐเป็นไปอย่างโปร่งใสและเพิ่มประสิทธิภาพในระบบจัดซื้อจัดจ้างในประเทศไทย (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, และ เทียนสว่าง ธรรมวณิช, 2546) ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545–2549) รัฐบาลไทยในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. 2546 – พ.ศ. 2548 ได้ดำเนินนโยบายผลักดันให้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารงานภาครัฐอย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาไปสู่ “รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์” หรือ “e-Government” หนึ่งในแนวทางสำคัญภายใต้แนบโยบายดังกล่าว คือ การนำระบบการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐด้วยอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government Procurement : e-GP) มาใช้ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการบริหารจัดซื้อจัดจ้างจากระบบเดิมไปสู่ระบบอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อยกระดับความโปร่งใส ลดขั้นตอนที่ซับซ้อน และเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ อย่างไรก็ตามการดำเนินการสู่ Thailand 4.0 จำเป็นต้องขับเคลื่อนผ่านกลไกของรัฐ โดยพยายามแก้ไขปัญหา กำหนดกฎเกณฑ์และมาตรการควบคุม

ป้องกันการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบด้วยกฎหมายของเจ้าหน้าที่รัฐ ทำงานโดยยึดหลักธรรมาภิบาล โปร่งใสในการทำงาน ยืดหยุ่น ตอบสนองต่อสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลง (สวทช., 2560)

ในส่วนของภาครัฐกรมบัญชีกลาง ในสังกัดกระทรวงการคลังได้มีการพัฒนาระบบการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Government Procurement : e-GP) เพื่อเป็นศูนย์กลางข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้างของรัฐ และรองรับการดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 โดยเริ่มใช้งานตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 จนถึงปัจจุบัน โดยมีการเปิดเผยข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้างที่เว็บไซต์ระบบการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ (www.gprocurement.go.th) เพื่อให้ หน่วยงานของรัฐ ผู้ประกอบการ และประชาชนทั่วไป สามารถเข้าถึงข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้างสำหรับติดตาม ตรวจสอบการ จัดซื้อจัดจ้างต่อไป (กรมบัญชีกลาง, 2566) สืบเนื่องมาถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 – 2565 รัฐบาลมีแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมหรือเรียกว่า ดิจิทัลไทยแลนด์ ซึ่งแบ่งมาตรการเป็น 6 เรื่องใหญ่ตั้งแต่วางโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น เพื่อให้ประชาชนสามารถเอาเทคโนโลยีนี้ไปใช้เป็นเครื่องมือตั้งแต่ลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต ไปจนถึงเพิ่มช่องทางการขาย เข้าถึงลูกค้าได้ง่ายและเร็วขึ้น เพื่อให้สังคมเตรียมความพร้อม ได้มีมาตรการด้านสังคมดิจิทัลโดยภาครัฐเองถูกกำหนดให้ต้องปรับเปลี่ยนตัวเองสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัล (ศักดิ์ เสกขุนทด, 2560)

ภาพรวมของการใช้งาน e-GP ของภาครัฐ ตามสถิติการจัดซื้อจัดจ้างรายปีพบว่าในปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 (ตุลาคม 2565 – กันยายน 2566) พบว่ามีจำนวนผู้ใช้งานในระบบทั้งสิ้น 365,313 ราย เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนหน่วยงานของรัฐที่ใช้งานในระบบ e-GP ปีงบประมาณ พ.ศ.2565 และ พ.ศ.2566 พบว่าในปีงบประมาณ พ.ศ.2566 มีจำนวนผู้ใช้งานเพิ่มขึ้นจากปีก่อน คิดเป็นร้อยละ 26.50 (กรมบัญชีกลาง, 2566) เพื่อยกระดับขีดความสามารถการแข่งขันภาครัฐตามแผนปฏิรูปประเทศ Thailand 4.0 ตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ภายในปี 2575 ของรัฐ ภาคเอกชนได้พิจารณานำเทคโนโลยีการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์มาใช้งานเพื่อตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงสถานการณ์โลกในปัจจุบัน เพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินธุรกิจและสามารถแข่งขันได้ในการดำเนินกิจการ สำหรับในภาคเอกชนในฐานะของผู้ที่ต้องมีความเกี่ยวข้องกับภาครัฐในการจัดซื้อจัดจ้างและมีการใช้งานในระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ด้วยเช่นกันปัญหาของภาคเอกชนในการดำเนินการเพื่อการตอบสนองกฎ หรือระเบียบของภาครัฐยังคงต้องการพัฒนาระบบเพื่อการเชื่อมต่อกับระบบภาครัฐในการจัดการด้านพัสดุ และการจัดซื้อจัดหาที่ต้องติดต่อกับภาครัฐ ซึ่งงานวิจัยของ (นภาพร บุญสร้าง, 2549) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างทางอิเล็กทรอนิกส์และพบว่าแม้ระบบนี้จะช่วยเพิ่มความโปร่งใสแต่ยังไม่สามารถลดอัตราการสมยอมในการเสนอราคาได้ทั้งหมด อีกทั้งยังพบงานวิจัยของ (สุนันทา บุญฤทธิพิศกุล, 2547) ทำการศึกษาเปรียบเทียบระบบการจัดซื้อจัดจ้างแบบเดิมกับระบบ E-Procurement และพบว่าระบบใหม่นี้ช่วยลดกระบวนการที่ยุ่งยากและเพิ่มโอกาสในการแข่งขันอย่างเป็นธรรมมากขึ้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญในการศึกษาปัญหาและอุปสรรคการใช้งานระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ในภาคเอกชน ข้อดีและข้อเสียของการใช้ระบบที่ภาคเอกชนมีต่อภาครัฐ และภาคเอกชนเพื่อนำไปพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการใช้งานระบบดังกล่าวในภาคเอกชน

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและกรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์

ระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Procurement: E-Procurement) เป็นระบบที่นำเทคโนโลยีสารสนเทศและเครือข่ายอินเทอร์เน็ตมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานตั้งแต่การวางแผนจัดซื้อจัดจ้าง การประกาศเชิญชวน การรับข้อเสนอและการเสนอราคา การพิจารณาคัดเลือกผู้ขาย การทำสัญญา ตลอดจนการติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ลดต้นทุนด้านเวลาและค่าใช้จ่าย เพิ่มความรวดเร็ว และเสริมสร้างความโปร่งใสในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง (OECD, 2016) แนวคิดของระบบ E-Procurement มีรากฐานมาจากการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) ซึ่งมุ่งเน้นการใช้กลไกตลาด เทคโนโลยี และหลักความคุ้มค่าในการบริหารจัดการภาครัฐ โดยระบบอิเล็กทรอนิกส์ช่วยลดขั้นตอนที่ซ้ำซ้อน ลดการใช้เอกสาร และลดการติดต่อโดยตรงระหว่างเจ้าหน้าที่กับผู้ประกอบการ ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญในการลดความเสี่ยงด้านการทุจริตและการเอื้อประโยชน์ (Thai, 2009) องค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (OECD) ระบุว่า การนำระบบ E-Procurement มาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับธรรมาภิบาล (Good Governance) และสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างของรัฐ (OECD, 2016) รูปแบบที่สำคัญของระบบ E-Procurement ได้แก่ วิธีประกวดราคาอิเล็กทรอนิกส์ (e-bidding) ซึ่งเป็นกระบวนการที่หน่วยงานภาครัฐหรือองค์กรประกาศเชิญชวนให้ผู้ประกอบการยื่นเอกสารข้อเสนอและเสนอราคาผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ตามเงื่อนไขและระยะเวลาที่กำหนด วิธีการดังกล่าวช่วยให้การบริหารจัดการข้อมูลเป็นไปอย่างเป็นระบบ สามารถตรวจสอบย้อนหลังได้ และเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของโครงการอย่างเท่าเทียม ส่งผลให้เกิดการแข่งขันอย่างเป็นธรรม (กรมบัญชีกลาง, 2560) อีกรูปแบบหนึ่งคือ วิธีประมูลอิเล็กทรอนิกส์ (E-auction) ซึ่งเป็นกระบวนการเสนอราคาที่ผู้เสนอราคาซึ่งผ่านการคัดเลือกเบื้องต้นสามารถแข่งขันเสนอราคาลดลงผ่านระบบออนไลน์แบบเรียลไทม์ วิธีนี้ช่วยเพิ่มระดับการแข่งขันด้านราคา ทำให้หน่วยงานสามารถจัดซื้อจัดจ้างได้ในราคาที่เหมาะสมและคุ้มค่ามากขึ้น จากรายงานของธนาคารโลกพบว่า การใช้ระบบ E-auction สามารถช่วยลดต้นทุนโครงการและเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้จ่ายงบประมาณของภาครัฐได้อย่างมีนัยสำคัญ (World Bank, 2015) ทั้งวิธี e-bidding และ E-auction ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมก่อสร้างซึ่งมีมูลค่าโครงการสูง มีความซับซ้อนของงาน และเกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวนมาก การใช้ระบบ E-Procurement ในอุตสาหกรรมดังกล่าวช่วยเพิ่มความโปร่งใส ลดข้อพิพาทที่อาจเกิดขึ้นจากกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง และสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารบนพื้นฐานของข้อมูลที่ต้องการและตรวจสอบได้ อันนำไปสู่การพัฒนาองค์กรและการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน (Vaidya, Sajeev & Callender, 2006)

แนวคิดด้านความโปร่งใสและธรรมาภิบาล

แนวคิดด้านความโปร่งใสและธรรมาภิบาลเป็นหลักการสำคัญในการบริหารจัดการองค์กร ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยมุ่งเน้นให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างเปิดเผย ตรวจสอบได้ มีความรับผิดชอบ และคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ องค์การสหประชาชาติและธนาคารโลกได้ให้ความหมายของธรรมาภิบาลว่าเป็นกระบวนการบริหารจัดการที่ยึดหลักความโปร่งใส ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม หลักนิติธรรม และความเสมอภาค ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการป้องกันปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน (World Bank, 1992) ในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ ความโปร่งใสถือเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณจำนวนมากและมีความเสี่ยงต่อการแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ การนำระบบ E-Procurement มาใช้จึงเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมธรรมาภิบาล โดยช่วยลดการใช้ดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่ ลดการติดต่อโดยตรงระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และทำให้ข้อมูลขั้นตอนต่าง ๆ ถูกบันทึกไว้ในรูปแบบดิจิทัลที่สามารถตรวจสอบย้อนหลังได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ที่ระบุว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสามารถเพิ่มความโปร่งใสและประสิทธิภาพในการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐได้อย่างมีนัยสำคัญ (OECD, 2016) นักวิชาการหลายรายชี้ให้เห็นว่า แม้ระบบอิเล็กทรอนิกส์จะช่วยลดโอกาสในการทุจริต แต่ไม่สามารถขจัดปัญหาคอร์รัปชันได้ทั้งหมด เนื่องจากยังมีปัจจัยด้านมนุษย์ เช่น จริยธรรมของผู้ปฏิบัติงาน การบังคับใช้กฎหมายที่ไม่เข้มงวด รวมถึงการออกแบบระบบและกฎระเบียบที่อาจเปิดช่องให้เกิดการแทรกแซงหรือหลีกเลี่ยงกระบวนการที่ถูกต้องได้ (Rose-Ackerman, 1999) ดังนั้น การส่งเสริมความโปร่งใสและธรรมาภิบาลจึงควรดำเนินควบคู่กับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของบุคลากร การปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนและหน่วยงานอิสระเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบ เพื่อให้การบริหารจัดการภาครัฐเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และยั่งยืน

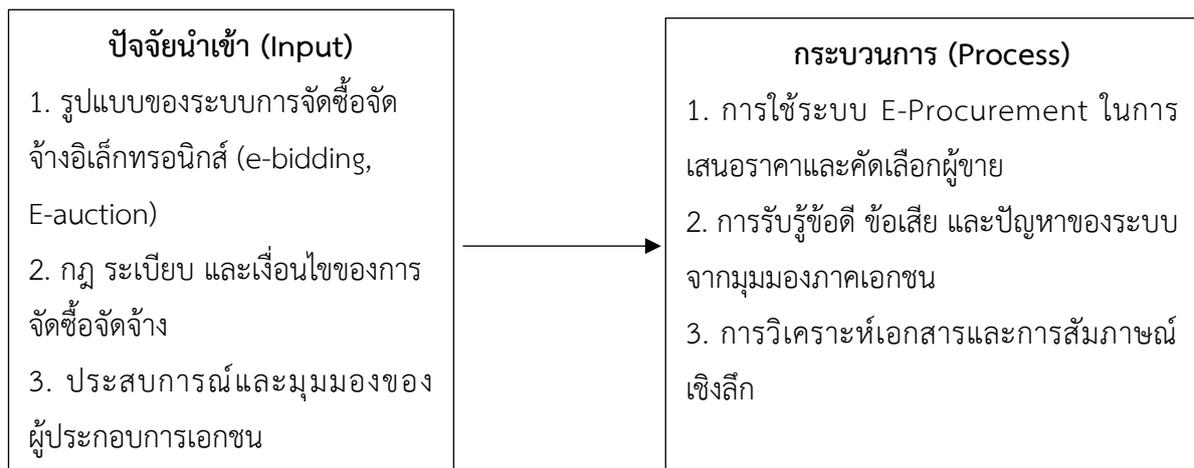
แนวคิดการยอมรับเทคโนโลยี

แนวคิดการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance) เป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการอธิบายปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้ใช้งานในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ โดยแบบจำลองที่ได้รับการอ้างอิงอย่างแพร่หลายคือ แบบจำลองการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) ซึ่งเสนอโดย Davis (1989) แนวคิดดังกล่าวระบุว่า การรับรู้ถึงประโยชน์ของเทคโนโลยี (Perceived Usefulness) และการรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งาน (Perceived Ease of Use) เป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อทัศนคติและความตั้งใจในการใช้งานระบบของผู้ใช้ ในการนำระบบ E-Procurement มาใช้ในภาคเอกชน การยอมรับจากผู้ใช้งาน โดยเฉพาะซัพพลายเออร์และผู้ประกอบการ ถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของระบบ งานวิจัยหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่า หากผู้ใช้งานรู้ว่าระบบสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ลดต้นทุน ลดขั้นตอนที่ซ้ำซ้อน และเพิ่มความโปร่งใสในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง จะส่งผลให้เกิดความตั้งใจในการใช้งานและการใช้งานอย่างต่อเนื่อง (Venkatesh & Davis, 2000) นอกจากนี้ ความง่ายในการใช้งานของระบบยังช่วยลดความกังวลและ

อุปสรรคในการเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม อีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญในบริบทของระบบ E-Procurement คือ ความเชื่อมั่นในด้านความปลอดภัยของข้อมูลและความน่าเชื่อถือของระบบ งานศึกษาด้านระบบสารสนเทศระบุว่า ความไว้วางใจ (Trust) มีบทบาทสำคัญต่อการยอมรับเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ หากผู้ใช้งานขาดความเชื่อมั่นในความปลอดภัยของข้อมูลหรือความเป็นธรรมของกระบวนการ อาจนำไปสู่ทัศนคติเชิงลบและการหลีกเลี่ยงการใช้งานระบบ (Gefen, Karahanna & Straub, 2003) ในบริบทของภาคเอกชน หากระบบ E-Procurement ถูกมองว่ามีความยุ่งยากซับซ้อน หรือไม่เอื้อต่อการแข่งขันอย่างเป็นธรรม อาจส่งผลให้การยอมรับเทคโนโลยีลดลงและกระทบต่อประสิทธิภาพของระบบในระยะยาว ดังนั้น การออกแบบระบบที่คำนึงถึงผู้ใช้งานเป็นศูนย์กลาง การสื่อสารสร้างความเข้าใจ และการสนับสนุนด้านเทคนิคอย่างเหมาะสม จึงเป็นแนวทางสำคัญในการส่งเสริมการยอมรับเทคโนโลยี และช่วยให้ระบบ E-Procurement สามารถสร้างคุณค่าและความยั่งยืนให้กับภาคเอกชนได้อย่างแท้จริง

กรอบแนวคิดการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์
2. เพื่อศึกษาข้อดี ข้อเสีย และปัญหาของการใช้ระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ที่ภาคเอกชนมีต่อภาครัฐ และภาคเอกชน
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงการใช้ระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ในภาคเอกชน

สมมติฐานการวิจัย

1. ระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ในภาคเอกชนช่วยเพิ่มความโปร่งใสและประสิทธิภาพในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง
2. การใช้ระบบ E-Procurement ยังมีข้อจำกัดและปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความไม่โปร่งใสและการทุจริตคอร์รัปชัน
3. มุมมองของภาคเอกชนต่อการใช้ระบบ E-Procurement แตกต่างกันระหว่างความสัมพันธ์กับภาครัฐและกับภาคเอกชนด้วยตนเอง
4. การปรับปรุงระบบ E-Procurement ให้มีความโปร่งใสและเป็นธรรมมากขึ้น จะช่วยลดปัญหาการทุจริตได้ในระดับหนึ่ง

ระเบียบวิธีการวิจัย

รูปแบบการศึกษา

การศึกษานี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่างผู้ขายสินค้าแบบเฉพาะเจาะจง โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In – Dept Interview) เพื่อศึกษาการพัฒนาการใช้ระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ในภาคเอกชน ทั้งนี้ ผู้วิจัยทำการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักโดยเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษานี้ คือ ผู้ขายที่ติดต่อเสนอขายสินค้าให้กับภาคเอกชนในอุตสาหกรรมก่อสร้างรายใหญ่แห่งหนึ่ง ซึ่งมีระยะเวลาที่ติดต่อกันเกินกว่า 5 ปี จำแนกเป็น บริษัทขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก และมีการติดต่อซื้อขายกันระหว่างเอกชนกับเอกชน และ เอกชนกับหน่วยงานรัฐ เพื่อสะท้อนความแตกต่างของการดำเนินการการใช้ระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ในภาคเอกชนและภาครัฐกับเอกชน

การกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการดำเนินการศึกษา โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง ซึ่งมีเกณฑ์การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากลักษณะของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงคุณภาพ โดยการกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักจากมุมมองของการเสนอราคา ซึ่งภาคเอกชนที่เคยเสนอราคาด้วยระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ ทั้งกับภาคเอกชน และภาครัฐ และภาคเอกชนที่เคยเสนอราคาด้วยระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์กับภาคเอกชนเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้ บริษัทต้องมีการดำเนินการมาไม่น้อยกว่า 5 ปี ขึ้นไป ซึ่งจำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. ผู้ประกอบการภาคเอกชนที่เคยเสนอราคาด้วยระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ทั้งกับภาคเอกชนและภาครัฐ จำนวน 7 ผู้ให้ข้อมูลหลัก

2. ผู้ประกอบการภาคเอกชนที่เคยเสนอราคาด้วยระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์กับภาคเอกชนเพียงอย่างเดียวจำนวน 9 ผู้ให้ข้อมูลหลัก

การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นการพูดคุยระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูล เพื่อรวบรวมข้อมูลที่ต้องการโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In – Depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์หรือสนทนาเพื่อให้ได้ประเด็นตามกรอบการศึกษา โดยกำหนดโครงสร้างของคำถามเป็นลักษณะคำถามแบบเปิด

ขั้นตอนการดำเนินการศึกษา

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลในการสร้างแนวคำถามให้สอดคล้องกับแนวคิดหลักของการศึกษา
2. กำหนดขอบข่ายของข้อมูลที่ต้องการศึกษาอย่างกว้าง ๆ
3. สร้างแนวคำถาม และทดลองนำไปสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อนำมาวิเคราะห์ความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูล และปรับปรุงแนวคำถาม
4. นำแนวคำถามไปทำการทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือหรือชุดแบบสอบถามเพื่อความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ศึกษา (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อประเมินข้อคำถามและนำกลับมาปรับปรุงก่อนนำไปใช้ในภาคสนาม
5. นำแนวคำถามที่ปรับปรุงแล้วกำหนดนัดหมายวัน เวลา ในการสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็นการศึกษาที่กำหนดไว้ ทางโทรศัพท์ ทำการบันทึกเสียงไว้ตลอดการสัมภาษณ์ และจัดบันทึกข้อความสำคัญไว้ในระหว่างสัมภาษณ์ด้วย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพนี้ ผู้วิจัยใช้หลักการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการเชิงพรรณนา และพรรณนาวิเคราะห์ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงการใช้การจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ในภาคเอกชน

ผลการวิจัย

ระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ในภาคเอกชน

ผลการศึกษาพบว่า ระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ในภาคเอกชนมีบทบาทสำคัญต่อการเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานด้านการจัดซื้อจัดจ้าง ตลอดจนส่งเสริมความโปร่งใสและความเป็นธรรมในการ

แข่งขันทางธุรกิจ โดยรูปแบบการเสนอราคาผ่านระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์สามารถจำแนกออกเป็น 2 วิธีหลักได้แก่ วิธีประกวดราคาอิเล็กทรอนิกส์ (e-bidding) และวิธีการสอบราคาแบบอิเล็กทรอนิกส์ (E-auction) ซึ่งมีลักษณะและขั้นตอนการดำเนินงานที่แตกต่างกัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. วิธีประกวดราคาอิเล็กทรอนิกส์ (e-bidding) วิธีประกวดราคาอิเล็กทรอนิกส์เป็นรูปแบบการเสนอราคา ที่ดำเนินการผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ตามขั้นตอนและระยะเวลาที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน ผู้เสนอราคาจะต้องกรอกข้อมูลราคาที่ประสงค์เสนอ พร้อมแนบเอกสารใบเสนอราคาและเอกสารประกอบที่เกี่ยวข้องเข้าสู่ระบบภายในกรอบเวลาที่กำหนด ซึ่งกระบวนการดังกล่าวช่วยลดข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ รวมทั้งลดความคลาดเคลื่อนของข้อมูลที่อาจเกิดขึ้นจากการดำเนินการในรูปแบบเดิม ทั้งนี้ ในบางกรณีองค์กรอาจเปิดโอกาสให้มีการเจรจาต่อรองราคาเพิ่มเติมภายหลังการยื่นเสนอราคา โดยดำเนินการผ่านช่องทางการสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ ภายใต้เงื่อนไขและหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ล่วงหน้า การดำเนินการในลักษณะดังกล่าวมีส่วนช่วยให้องค์กรสามารถคัดเลือกผู้เสนอราคาที่มีความเหมาะสมทั้งในด้านราคา คุณภาพ และเงื่อนไขทางธุรกิจอื่น ๆ อย่างรอบด้าน

2. วิธีการสอบราคาแบบอิเล็กทรอนิกส์ (E-auction) วิธีการสอบราคาแบบอิเล็กทรอนิกส์ หรือ E-auction เป็นรูปแบบการเสนอราคาที่มีแก่นการแข่งขันด้านราคา โดยผู้เสนอราคาจะต้องเข้าสู่ระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ตามวันและเวลาที่กำหนดไว้ล่วงหน้า เพื่อดำเนินการเสนอราคาในลักษณะการประมูลภายในเวลาที่กำหนด การเสนอราคาในรูปแบบดังกล่าวเอื้อให้ผู้เข้าร่วมสามารถปรับราคาของตนเองได้ตามสถานการณ์การแข่งขันที่เกิดขึ้นแบบเรียลไทม์ การใช้วิธีการสอบราคาแบบอิเล็กทรอนิกส์ช่วยให้องค์กรเอกชนสามารถเปรียบเทียบราคาของผู้เสนอราคาได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้สามารถคัดเลือกข้อเสนอที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับกลไกตลาด อย่างไรก็ตาม เนื่องจากวิธีการดังกล่าวให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านราคาเป็นหลัก องค์กรจึงจำเป็นต้องกำหนดคุณสมบัติและเงื่อนไขขั้นต่ำของผู้เสนอราคาไว้อย่างชัดเจน เพื่อให้การจัดซื้อจัดจ้างเป็นไปตามมาตรฐานคุณภาพและวัตถุประสงค์ขององค์กร

โดยสรุประบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ในภาคเอกชนทั้งสองรูปแบบมีความสำคัญต่อการพัฒนากระบวนการจัดซื้อจัดจ้างให้มีความทันสมัย สอดคล้องกับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการองค์กร และสนับสนุนการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ด้านการจัดซื้อจัดจ้างอย่างมีประสิทธิภาพ

เปรียบเทียบการใช้ระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ระหว่างภาคเอกชนและภาครัฐ

จากการศึกษาการใช้ระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ของภาคเอกชนและภาครัฐ พบว่าทั้งสองภาคส่วนมีทั้งลักษณะที่เหมือนกันและแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

ประการแรก ในด้านความเหมือนกันของระบบการเสนอราคา พบว่าทั้งภาคเอกชนและภาครัฐมีการนำระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์มาใช้เป็นเครื่องมือหลักในการดำเนินกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง โดยเฉพาะการจัดซื้อจัดจ้างด้วยวิธีประกวดราคาอิเล็กทรอนิกส์ (e-bidding) ซึ่งช่วยเพิ่มความโปร่งใส ลดข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ รวมถึงเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการสามารถเข้าถึงข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้างได้อย่างเท่าเทียมกัน ระบบ

ดังกล่าวยังช่วยลดขั้นตอนการดำเนินงานแบบเอกสาร และเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการข้อมูลการเสนอราคาในภาพรวม

ประการที่สอง ในด้านความแตกต่างของการใช้ระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ พบว่าภาคเอกชนและภาครัฐมีความแตกต่างกันในหลายประเด็น โดยเฉพาะในเรื่องการปรับปรุงและอัปเดตข้อมูลของบริษัทผู้เสนอราคา และขั้นตอนการเสนอราคา กล่าวคือ ระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ของภาครัฐมักกำหนดให้ผู้ประกอบการต้องมีการอัปเดตข้อมูลบริษัทอย่างสม่ำเสมอและเป็นปัจจุบัน เช่น ข้อมูลทางการเงิน เอกสารรับรองต่าง ๆ และคุณสมบัติของกิจการ เพื่อให้เป็นไปตามระเบียบและข้อกำหนดทางกฎหมายที่เคร่งครัด ในขณะที่ระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ของภาคเอกชนมีความยืดหยุ่นมากกว่า โดยไม่จำเป็นต้องอัปเดตข้อมูลบริษัทบ่อยครั้ง และมีขั้นตอนการเสนอราคาที่ค่อนข้างตรงไปตรงมา ใช้กระบวนการที่ไม่ซับซ้อน ซึ่งช่วยลดภาระด้านเอกสารและระยะเวลาในการดำเนินการ ส่งผลให้ผู้ประกอบการสามารถเข้าร่วมการเสนอราคาได้สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น จากการเปรียบเทียบดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าความแตกต่างของระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ระหว่างภาคเอกชนและภาครัฐเกิดจากบริบท วัตถุประสงค์ และข้อกำหนดในการกำกับดูแลที่แตกต่างกัน โดยภาครัฐมุ่งเน้นความถูกต้อง โปร่งใส และการตรวจสอบได้เป็นสำคัญ ขณะที่ภาคเอกชนให้ความสำคัญกับความคล่องตัวและประสิทธิภาพในการดำเนินงานเป็นหลัก

ข้อดี ข้อเสีย และปัญหาของการใช้ระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ที่ภาคเอกชนมีต่อภาครัฐและภาคเอกชน

จากการสัมภาษณ์ชีพพลายเออร์ พบว่าระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ (e-Procurement) เป็นเครื่องมือที่มีความเหมาะสมต่อการดำเนินธุรกิจทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เนื่องจากระบบดังกล่าวเปิดโอกาสให้ชีพพลายเออร์ทุกขนาดสามารถเสนอราคาได้อย่างเท่าเทียม ซึ่งช่วยสร้างความเป็นธรรมและลดข้อจำกัดในการเข้าถึงโอกาสทางการค้า ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การใช้ระบบ e-Procurement ส่งผลต่อภาครัฐและภาคเอกชนในแง่ข้อดี ข้อเสีย และปัญหาที่แตกต่างกัน โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

สำหรับภาครัฐ ข้อดีของระบบ e-Procurement คือการเพิ่มความปลอดภัยในการจัดเก็บและติดตามข้อมูล อีกทั้งยังช่วยลดระยะเวลาและความยุ่งยากในการดำเนินงาน เนื่องจากกระบวนการเสนอราคาและการตัดสินใจซื้อขายสามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ ระบบยังช่วยลดความเสี่ยงจากความล่าช้าหรือการทุจริต เนื่องจากกระบวนการต่าง ๆ ถูกบันทึกและตรวจสอบได้อย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตาม ข้อเสียของระบบยังปรากฏอยู่บ้าง เช่น การลึกลับคุณลักษณะของสินค้าและบริการบางประเภท ทำให้ชีพพลายเออร์ต้องศึกษารายละเอียดอย่างรอบคอบก่อนการเสนอราคา อีกทั้งกระบวนการบางขั้นตอนอาจซับซ้อนและต้องใช้เวลาในการเรียนรู้ ทำให้ผู้ใช้งานใหม่บางรายอาจรู้สึกว่าการใช้งานระบบไม่สะดวกนัก ปัญหาที่ตามมาคือความซับซ้อนของการเสนอราคาผ่านระบบ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินการและความไม่สอดคล้องของข้อมูลบางประการ

ในขณะที่มุมมองของภาคเอกชนต่อภาคเอกชน การใช้ระบบ e-Procurement มีข้อดีที่สำคัญในด้านความเป็นธรรมและความโปร่งใสระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย เนื่องจากทุกขั้นตอนถูกบันทึกและสามารถตรวจสอบได้ ทำให้ซัพพลายเออร์มีโอกาสเข้าร่วมแข่งขันอย่างเท่าเทียม ลดความเสี่ยงจากความขัดแย้งหรือความลำเอียงที่อาจเกิดขึ้น แต่ในด้านข้อเสีย ระบบนี้ทำให้การติดต่อโดยตรงระหว่างเจ้าหน้าที่จัดหาและซัพพลายเออร์ลดลง การสื่อสารเชิงลึกและการเจรจาแบบเห็นหน้ากันจึงเกิดขึ้นน้อยลง ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายลดน้อยลง ปัญหาที่พบเพิ่มเติมคือ ระบบอาจไม่เป็นมิตรต่อผู้ใช้งาน โดยเฉพาะซัพพลายเออร์รายเล็กหรือผู้ที่ไม่คุ้นเคยกับเทคโนโลยี การเข้าถึงข้อมูลและการปรับปรุงรายละเอียดการเสนอราคาจึงมีความซับซ้อนและต้องใช้เวลาเรียนรู้

โดยสรุป การใช้ระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์มีบทบาทสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพและความโปร่งใสของกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนต่างได้รับประโยชน์จากความเป็นธรรมและความรวดเร็วในการดำเนินงาน อย่างไรก็ตาม ระบบยังมีข้อจำกัดด้านความซับซ้อนของการใช้งานและการลดการสื่อสารโดยตรง ซึ่งต้องมีมาตรการสนับสนุนเพื่อให้ผู้ใช้งานสามารถปรับตัวและใช้งานระบบได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

เสนอแนะแนวทางการปรับปรุงการใช้ระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ในภาคเอกชน

จากผลการวิจัยพบว่า ปัญหาสำคัญในการจัดซื้อจัดจ้างของภาคเอกชนคือความเสี่ยงต่อการทุจริตและคอร์รัปชัน ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากความไม่โปร่งใสในกระบวนการจัดหา การนำระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์เข้ามาใช้จึงถือเป็นหนึ่งในแนวทางสำคัญที่จะช่วยลดความเสี่ยงดังกล่าว ระบบนี้ช่วยสร้างความโปร่งใสโดยการทำให้กระบวนการติดต่อสื่อสารและการตัดสินใจทั้งหมดเกิดขึ้นในรูปแบบดิจิทัล การลดการติดต่อแบบตัวต่อตัวระหว่างผู้เสนอราคากับเจ้าหน้าที่จัดซื้อ ช่วยลดโอกาสในการใช้อิทธิพลเพื่อประโยชน์ส่วนตัวหรือการแทรกแซงที่ไม่เป็นธรรม แม้ว่าจะไม่สามารถขจัดความเสี่ยงในการติดต่อโดยตรงระหว่างซัพพลายเออร์กับผู้รับผิดชอบงานเสนอราคาได้อย่างสมบูรณ์ แต่ระบบอิเล็กทรอนิกส์ยังคงช่วยจำกัดช่องทางและรูปแบบการสื่อสารที่อาจนำไปสู่การทุจริต เพื่อให้ระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและสร้างความโปร่งใสอย่างแท้จริง ภาคเอกชนควรให้ความสำคัญกับการพัฒนากลไกตรวจสอบย้อนหลังหรือ audit trail ที่ชัดเจน เพื่อให้ทุกขั้นตอนของการเสนอราคา การประเมิน และการตัดสินใจสามารถตรวจสอบได้ นอกจากนี้ การจำกัดการติดต่อโดยตรงที่ไม่จำเป็น และส่งเสริมให้การสื่อสารเกิดขึ้นผ่านระบบดิจิทัลที่บันทึกและตรวจสอบได้ จะช่วยลดโอกาสในการต่อรองหรือเจรจาที่ไม่โปร่งใส การสนับสนุนการประมูลแบบเปิดและการเสนอราคาแบบเรียลไทม์ยังเป็นอีกกลไกหนึ่งที่จะช่วยให้กระบวนการจัดซื้อ มีความยุติธรรมและโปร่งใสมากขึ้น ขณะเดียวกัน การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่จัดซื้อและซัพพลายเออร์เพื่อสร้างความเข้าใจและตระหนักถึงข้อดีของระบบเป็นสิ่งสำคัญ เพราะการใช้งานอย่างถูกต้องและสม่ำเสมอจะช่วยลดช่องว่างที่อาจเกิดจากความไม่รู้หรือความเข้าใจผิด ท้ายที่สุด การนำระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในภาคเอกชนไม่เพียงแต่เป็นเครื่องมือ

ทางเทคโนโลยีเพื่อปรับปรุงกระบวนการจัดหา แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมความโปร่งใสและลดความเสี่ยงต่อคอร์รัปชัน อย่างไรก็ตาม การบรรลุผลสูงสุดจำเป็นต้องมีการสนับสนุนทั้งในด้านเทคโนโลยี นโยบาย และวัฒนธรรมองค์กรควบคู่กัน เพื่อให้กระบวนการจัดซื้อจัดจ้างสามารถดำเนินไปอย่างยุติธรรม โปร่งใส และมีประสิทธิภาพในระยะยาว

อภิปรายผล

ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักชี้ให้เห็นว่า ระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ในภาคเอกชนมีบทบาทสำคัญต่อการเพิ่มความโปร่งใส ความเป็นธรรม และประสิทธิภาพของกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง ข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์ระบุว่าขนาดของบริษัทไม่ได้ส่งผลต่อประสบการณ์ในการเสนอราคาผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ ทำให้ระบบสามารถให้บริการได้อย่างเท่าเทียมสำหรับผู้ประกอบการทุกระดับ ทั้งขนาดเล็ก กลาง หรือใหญ่ ซึ่งสะท้อนถึงความสามารถของระบบในการลดอุปสรรคทางการเข้าถึงโอกาสทางธุรกิจและสร้างความโปร่งใสในการแข่งขัน ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่า ระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ช่วยสร้างความโปร่งใสและความเป็นธรรม เนื่องจากกระบวนการเสนอราคาเป็นแบบปิด (closed bidding) จนถึงเวลาที่กำหนด ทำให้เจ้าหน้าที่จัดหาไม่สามารถเข้าถึงราคาของผู้เสนอแต่ละรายก่อนเวลาเปิดเสนอราคาได้ ระบบนี้ช่วยลดโอกาสการเอื้อประโยชน์ส่วนตัว และลดความเสี่ยงจากการทุจริตในระดับหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสหศักดิ์ (2558) ที่ระบุว่าความโปร่งใสเกิดจากการปฏิบัติงานที่ตั้งอยู่บนความซื่อสัตย์สุจริตและมีหัวใจสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ ความไว้วางใจ การเปิดเผยข้อมูล ข่าวสาร การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และกระบวนการตรวจสอบความถูกต้อง

การศึกษายังพบว่าการใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์ไม่ได้สามารถจัดการความเสี่ยงทั้งหมด ผู้ให้สัมภาษณ์หลายคนชี้ว่า การติดต่อส่วนตัวนอกรอบ ยังคงเกิดขึ้นได้ โดยเฉพาะในขั้นตอนการต่อรองราคา ซึ่งอาจทำให้ราคาของผู้เสนอรายอื่นรั่วไหลและเอื้อประโยชน์ต่อผู้เสนอรายใดรายหนึ่งได้ ข้อสังเกตนี้สอดคล้องกับผลการศึกษานภาพร (2549) ที่พบว่าระบบการจัดซื้อจัดจ้างทางอิเล็กทรอนิกส์แม้จะเพิ่มความโปร่งใส แต่ยังไม่สามารถลดอัตราการสมยอมในการเสนอราคาได้ทั้งหมด นอกจากนี้ การติดต่อส่วนตัวนอกรอบยังเป็นปัญหาที่ทำให้ระบบไม่สามารถสร้างความโปร่งใสแบบสมบูรณ์ (full transparency) ได้ ดังนั้นการใช้ระบบเพียงอย่างเดียวจึงไม่เพียงพอ ต้องอาศัยมาตรการควบคุมภายในองค์กรและการส่งเสริมวัฒนธรรมด้านการทุจริตควบคู่ไปด้วย

ในแง่ของ ข้อดี ระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์สามารถช่วยลดโอกาสการเอื้อประโยชน์ส่วนตัวเพิ่มความโปร่งใส และทำให้กระบวนการเสนอราคามีมาตรฐานเดียวกัน นอกจากนี้ยังช่วยให้การติดต่อสื่อสารและการตัดสินใจในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างเป็นระบบมากขึ้น ลดความซับซ้อนและความล่าช้า และเพิ่มความสะดวกในการติดตามข้อมูลย้อนหลัง ข้อดีเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า ระบบอิเล็กทรอนิกส์สามารถสร้างความเท่าเทียมและความเชื่อมั่นระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย

ข้อจำกัดและปัญหา ของระบบก็ชัดเจนเช่นกัน ได้แก่ ความเสี่ยงที่เจ้าหน้าที่จัดหาและผู้เสนอราคาจะติดต่อกันนอกรอบ ซึ่งอาจทำให้เกิดการรั่วไหลของข้อมูลและเอื้อประโยชน์ส่วนตัว ข้อจำกัดนี้ชี้ให้เห็นว่าระบบยังไม่สามารถป้องกันการทุจริตหรือการสมยอมในการเสนอราคาได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ การปรับตัวของผู้ประกอบการและเจ้าหน้าที่ที่คุ้นเคยกับวิธีการทำงานแบบเดิมอาจเป็นอุปสรรคต่อการใช้งานระบบอย่างเต็มประสิทธิภาพ จากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลเสนอแนวทางปรับปรุงที่สำคัญเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความโปร่งใสของระบบ ได้แก่ การส่งเสริม วัฒนธรรมด้านการทุจริต ภายในองค์กร เพื่อสร้างความตระหนักและความรับผิดชอบของพนักงานในทุกขั้นตอนของกระบวนการจัดซื้อ การเพิ่ม ความเข้มงวดของบทลงโทษ สำหรับพนักงานที่กระทำการทุจริตหรือเอื้อประโยชน์ส่วนตัว รวมถึงการส่งเสริมให้ การติดต่อและการต่อรองราคาเกิดขึ้นภายในระบบ มากที่สุดเพื่อลดโอกาสการติดต่อกันนอกรอบ แนวทางเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิด ความโปร่งใสของ สหศักดิ์ (2558) และผลการศึกษาของ นภาพร (2549) ที่ชี้ให้เห็นว่าการปรับปรุงวัฒนธรรม องค์กรและการบังคับใช้มาตรการควบคุมที่เข้มงวดสามารถลดความเสี่ยงจากการสมยอมในการเสนอราคาได้

เมื่อพิจารณาผลทั้งหมด จะเห็นได้ว่า ระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์มีบทบาทสำคัญในการสร้างความโปร่งใสและความเป็นธรรม แม้ว่าจะยังไม่สามารถป้องกันการทุจริตและการเอื้อประโยชน์ส่วนตัวได้ทั้งหมด แต่การส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กร การบังคับใช้กฎระเบียบและบทลงโทษอย่างเข้มงวด รวมถึงการใช้ระบบอย่างเต็มรูปแบบเป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ ลดความเสี่ยงจากปัญหาการทุจริต และสร้างความเชื่อมั่นให้กับทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ดังนั้น การพัฒนาระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ควรดำเนินควบคู่กับการปรับปรุงกระบวนการจัดการองค์กรและการสร้างวัฒนธรรมด้านการทุจริต เพื่อให้ระบบสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อทุกฝ่าย และ เสนอแนะแนวทางการปรับปรุงการใช้ระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ในภาคเอกชนปัญหาจัดซื้อจัดจ้าง คือการทุจริตคอร์รัปชัน สาเหตุเพราะความไม่โปร่งใสซัพพลายเออร์คิดว่าการใช้ระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์จะแก้ปัญหาคอร์รัปชันได้ในระดับหนึ่งแต่ไม่ทั้งหมด สอดคล้องกับงานวิจัยของ (นภาพร บุญสร้าง, 2549) เรื่อง ปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างทางอิเล็กทรอนิกส์ โดยพบว่าระบบจัดซื้อจัดจ้างทางอิเล็กทรอนิกส์ไม่สามารถลดอัตราการสมยอมกันในการเสนอราคาได้จริง แต่ช่วยป้องกันการทุจริตได้ในระดับหนึ่ง พบว่าสามารถจำแนกแนวทางการปรับปรุงการใช้ระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ในภาคเอกชนได้เป็น 4 ด้าน คือ ด้านผู้ใช้งาน ด้านโปรแกรม ด้านข้อมูล และด้านวิธีการทำงาน

สรุป

การวิจัยครั้งนี้พบว่า ภาคเอกชนมีการใช้ระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์หลัก ๆ อยู่สองประเภท คือ การประกวดราคาอิเล็กทรอนิกส์ (e-bidding) และการสอบราคาอิเล็กทรอนิกส์ (E-auction) การประกวดราคาอิเล็กทรอนิกส์เป็นระบบที่ผู้ซื้อเปิดโอกาสให้ผู้ขายเสนอราคาผ่านช่องทางออนไลน์ ทำให้กระบวนการเสนอราคา และการตัดสินใจซื้อขายเป็นไปอย่างรวดเร็วและโปร่งใส ขณะเดียวกัน การสอบราคาอิเล็กทรอนิกส์ช่วยให้ผู้ซื้อ

สามารถกำหนดเกณฑ์ราคาและคุณลักษณะของสินค้าหรือบริการ เพื่อให้ซัพพลายเออร์แข่งขันเสนอราคาแบบเรียลไทม์ ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ ลดความล่าช้า และสามารถตรวจสอบประวัติการเสนอราคาได้อย่างชัดเจน ทั้งสองรูปแบบแม้ว่าจะมีข้อดีด้านความสะดวกและความโปร่งใส แต่ก็ยังมีข้อจำกัดและความท้าทายที่แตกต่างกันตามลักษณะของธุรกิจและความซับซ้อนของงานที่จัดซื้อจัดจ้าง

เมื่อพิจารณาถึงข้อดี ข้อเสีย และปัญหาของการใช้ระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ สามารถแบ่งเป็นสองมุมมองหลัก คือ มุมมองของภาคเอกชนต่อภาครัฐ และมุมมองของภาคเอกชนต่อภาคเอกชน ในมุมมองต่อภาครัฐ พบว่าการใช้ระบบอิเล็กทรอนิกส์มีข้อดีหลายประการ เช่น ระบบมีความปลอดภัยสูง สามารถเก็บข้อมูลและบันทึกประวัติได้อย่างครบถ้วน ลดขั้นตอนการทำงาน และช่วยให้การเสนอราคาและการตัดสินใจซื้อขายเป็นไปอย่างรวดเร็วและโปร่งใส อย่างไรก็ตาม ข้อเสียของระบบคือ อาจเกิดการล็อกคุณลักษณะของสินค้าหรือบริการ ทำให้ผู้เสนอราคาต้องศึกษารายละเอียดอย่างรอบคอบ อีกทั้งบางระบบยังซับซ้อนต่อผู้ใช้งานใหม่ ทำให้เกิดความยากลำบากในการเรียนรู้และการทำงาน ขณะเดียวกัน ปัญหาที่สำคัญคือ การเสนอราคาผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ยังคงมีความซับซ้อนและต้องใช้ทักษะเฉพาะด้าน ในมุมมองต่อภาคเอกชนด้วยตนเอง ระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์มีข้อดีที่ชัดเจนคือ ช่วยเพิ่มความเป็นธรรมระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย กระบวนการจัดซื้อจัดจ้างมีความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบย้อนหลังได้ แต่ข้อเสียคือ เจ้าหน้าที่จัดหาจะมีปฏิสัมพันธ์กับซัพพลายเออร์ลดลง ทำให้ขาดการสื่อสารแบบเห็นหน้า และอาจส่งผลให้ความเข้าใจในข้อกำหนดหรือเงื่อนไขต่าง ๆ ลดลง ปัญหาที่พบเพิ่มเติมคือ ระบบบางระบบไม่เป็นมิตรต่อผู้ใช้งาน ทำให้เกิดความไม่สะดวกและลดประสิทธิภาพในการใช้งาน การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักยังเผยให้เห็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นธรรมในการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ คือ การที่ซัพพลายเออร์บางรายสามารถติดต่อผู้รับผิดชอบงานโดยตรงโดยไม่ผ่านระบบ ซึ่งทำให้เกิดความได้เปรียบเฉพาะตัว โดยเฉพาะด้านราคา ปัญหานี้เป็นอุปสรรคต่อหลักการความโปร่งใสและเสมอภาคของระบบ การแก้ไขจึงจำเป็นต้องมีมาตรการกำกับดูแลที่เข้มงวด รวมถึงระบบตรวจสอบที่สามารถป้องกันการเอื้อประโยชน์เฉพาะบุคคล

สรุปได้ว่า การจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ภาคเอกชนเป็นเครื่องมือที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ ลดขั้นตอนและสร้างความโปร่งใสในการดำเนินงาน แต่ในขณะเดียวกันก็ยังมีข้อจำกัดและความท้าทายที่ต้องบริหารจัดการอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะด้านความเป็นธรรมและการสื่อสารระหว่างผู้เกี่ยวข้อง การปรับปรุงระบบให้ใช้งานง่าย เพิ่มมาตรการตรวจสอบ และส่งเสริมความโปร่งใสจะช่วยให้ระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์สามารถตอบสนองความต้องการของทั้งภาคเอกชนและภาครัฐได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อสาธารณะ

จากผลการวิจัย พบว่าระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ช่วยเพิ่มความโปร่งใส ลดความล่าช้า และทำให้กระบวนการจัดซื้อจัดจ้างมีประสิทธิภาพมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็มีความเสี่ยงต่อการได้เปรียบเฉพาะตัว

ของผู้เสนอราคาและความไม่เป็นมิตรต่อผู้ใช้งาน ดังนั้น ข้อเสนอแนะต่อสาธารณะคือ การส่งเสริมให้ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนให้ความสำคัญกับการสร้างมาตรการตรวจสอบและการกำกับดูแลที่เข้มงวด รวมถึงการจัดอบรมและคู่มือการใช้งานระบบ เพื่อให้ผู้ใช้ทุกคนสามารถเข้าถึงและใช้งานระบบได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้การเผยแพร่ผลการวิจัยนี้ยังสามารถช่วยสร้างความตระหนักและส่งเสริมแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ในวงกว้าง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาจากมุมมองของเจ้าหน้าที่จัดหาในภาคเอกชน เพื่อการขยายความเข้าใจที่ลึกซึ้งของการศึกษาในประเด็นปัญหาและอุปสรรคการใช้งานระบบการจัดซื้อจัดจ้างอิเล็กทรอนิกส์ในภาคเอกชนต่อไป
2. ศึกษาระบบด้วยวิธีการตกลงราคา (E-shopping) เพิ่มเติม เนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้งหมดไม่เคยมีประสบการณ์เสนอราคาด้วยวิธีดังกล่าว

เอกสารอ้างอิง

- กรมบัญชีกลาง. (2560). *แนวทางการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐด้วยระบบอิเล็กทรอนิกส์*. กรุงเทพฯ: กรมบัญชีกลาง.
- กรมบัญชีกลาง. (2566). *ระบบการจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐ e-GP: สถิติการใช้งานปีงบประมาณ 2566*. กรุงเทพฯ: กรมบัญชีกลาง.
- นภาพร บุญสร้าง. (2549). *ปัญหาและอุปสรรคของการจัดซื้อจัดจ้างทางอิเล็กทรอนิกส์ในภาคเอกชน [วิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัย]*. กรุงเทพฯ.
- นภาพร, บ. (2549). ปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างทางอิเล็กทรอนิกส์. *วารสารการบริหารรัฐกิจ*, 12(2), 45–60.
- สวทช. (2560). *การขับเคลื่อนรัฐบาลดิจิทัลเพื่อ Thailand 4.0*. นนทบุรี: สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ.
- สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, & เทียนสว่าง ธรรมวณิช. (2546). *การบริหารจัดซื้อจัดจ้างภาครัฐและแนวทางพัฒนาระบบอิเล็กทรอนิกส์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย.
- สหศักดิ์, ก. (2558). *ความโปร่งใสในการปฏิบัติงาน: หลักการและการประยุกต์ใช้*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย.
- ศักดิ์ เสกขุนทด. (2560). *ดิจิทัลไทยแลนด์: การพัฒนารัฐบาลดิจิทัลและเศรษฐกิจดิจิทัล*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ราชกิจจานุเบกษา.
- สุนันทา บุญฤทธิพิทักษ์. (2547). *การเปรียบเทียบระบบการจัดซื้อจัดจ้างแบบเดิมกับระบบ E-Procurement [วิทยานิพนธ์มหาวิทยาลัย]*. กรุงเทพฯ.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2545–2549). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. *MIS Quarterly*, 13(3), 319–340. <https://doi.org/10.2307/249008>
- Gefen, D., Karahanna, E., & Straub, D. W. (2003). Trust and TAM in online shopping: An integrated model. *MIS Quarterly*, 27(1), 51–90. <https://doi.org/10.2307/30036519>
- OECD. (2016). *Public procurement: E-procurement, transparency, and efficiency*. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development. <https://www.oecd.org/gov/public-procurement/>
- Rose-Ackerman, S. (1999). *Corruption and government: Causes, consequences, and reform*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Thai, K. V. (2009). Public procurement re-examined. *Journal of Public Procurement*, 9(3), 317–374. <https://doi.org/10.1108/JOPP-09-03-2009-B001>.
- Vaidya, K., Sajeev, A. S. M., & Callender, G. (2006). Critical factors that influence e-procurement implementation success in the public sector. *Journal of Public Procurement*, 6(1/2), 70–99. <https://doi.org/10.1108/JOPP-06-01-2006-B003>.
- Venkatesh, V., & Davis, F. D. (2000). A theoretical extension of the technology acceptance model: Four longitudinal field studies. *Management Science*, 46(2), 186–204. <https://doi.org/10.1287/mnsc.46.2.186.11926>.
- World Bank. (1992). *Governance and development*. Washington, DC: The World Bank. <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/>
- World Bank. (2015). *E-procurement: Best practices and lessons learned*. Washington, DC: The World Bank. <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/>.

